

Տարեկան գինն է 10 ռուբլի կէս տարւանը 6 ռուբլի

Բաժանորդագրութիւնն ընդունվում է խմբագրատանը

Հասցեն՝ Тифлис, Редакция „Ардзаганк“.

կամ Tiflis, Redaction „Ardzagank“.

ԱՐԶԱԳԱՆԿ

ԳՐԱԿԱՆԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՐԱԳԻՐ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ.— «Արեւելի» թերթը արժանանում է բաժանորդական հարկի նոր դատաստանական կանոնակարգութիւնն Եւրոպայի հարկի հետ համեմատելի չափով։ Դրանով հաշիւը շատ ավելի դաշտաւորւում է։ Ամերիկայի հաշիւը Եւրոպայի հաշիւի հետ համեմատելի չէ։ Բայց ինչպե՞ս կարելի է հաշիւը դաշտաւորել։ Ամերիկայի հաշիւը Եւրոպայի հաշիւի հետ համեմատելի չէ։ Բայց ինչպե՞ս կարելի է հաշիւը դաշտաւորել։

ԲԱՎԱՆԴԱԿԱՆ

Գրադատու Գաղապար

ՅԱՆՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

Կ. Պոլսի մեր թղթակիցը հաղորդում է.— «Արեւելի» թերթը դատարանից անկախ մնալու համար, որովհետեւ հրատարակում էր Կարմիր Հեղափոխության մի տեղեկագիր, որի մէջ նկարագրւում էր Կարմիր վաճառականութեան անկումը և նորը պատճառները։

1892 թուին տէրութեան կարգադրութեամբ Կովկասի վրայ տարածվում էր բաժանորդական կոչումը։ Այս հարկին ենթարկվում են բոլոր վաճառականներն իրենց առանձին առևտուրը դառնալու համար։ Հարկի չափը որոշում է հարկաւոր գաւառական ատենադարձը։ Երբեք իր նիստերին և մասնագէտ անձանց։ Երբեք Կովկասի վրայ ընկնում է առաւել 110,000 ռուբլի, այդ գումարից Եւրոպայի նահանգը հատուցանում է 9,000 ռուբլի, թիֆլիսից—40,000 ռուբլի, Գանձակից—6,000 ռ. և այլն։

1892 թուի համար տէրութեան երկու միլիոն ռուբլի է որոշել դատաստանական ընթերցման մասին։ Այս տեղեկումն, որովհետեւ այժմ հին դատաստանական կանոնակարգութիւնն ունի։

Մեզ խնդրում են տպիկ հետեւելը։ «Թիֆլիսի» հայտնիացնող Բարեգործ. Բնիկներու Միութեան վարչութիւնը յայտնում է իւր խորին շնորհակալութիւնը նորին գերազանցութեան Ստեփան Օգոստեան Ղամբարեանին այն 200 ռուբլու համար, որ բարեհաճել է նուիրել իւր իշխանական անունով մեր միջին հայրենիքի հարկաւորներին և հատաւորականներին հատուցելու մէջ ծառայողներին վրայ։

Հայոց թատրոնական Մասնաժողովը իր բարոյ պարտավորւելով պատճառով անկարող գտնուելով ժամանակ չունենալով պիեսներ ընտրութեան, քննութեան, թարգմանելու հարկերուն, և այլն, մի առանձին չանձնագրով է հաստատում, որի պարտավորութիւնը պէտք է լինի կատարել այս բոլորը։ Սույն չանձնագրով, որի նիստերին կրնային ազատ հերթով թատրոնի Մասնաժողովն անդամները, կազմում են հետեւեալ անձինքը. պ. պ.

Ջերմանգաղէ (վիպասան), Մալխասեանց (ուսուցիչ) և թարգմանիչ (Արեւելի)։ Երբեք հայտնի (փոխ-խմբագիր «Նոր-Կարի»), Վահան Երզնկունի (բժիշկ) և Կիսիկեանց («Մշակ») աշխատակից)։

Արտասահմանի թերթերից միւսում կարգում ենք հետեւեալը.— Մեզ հաղորդութեան իրաւունքով Մեքսիկայի հայ պանդուխտները աւելի կաշխատին զործարանների մէջ գործ գտնել քան թէ աղարակների մէջ մշակութիւն անել. երկրորդ տեսակի դրաման մէջ սկզբից թէ և վատ տակ քիչ է, բայց աւելի ապահովեալ է և բանորի առողջութիւնը մշտ թարմ կը մնայ դաշտային աշխատութեան պատճառով. բայց հայը կը նախընտրէ զործարանի աշխատութիւնը, որովհետեւ աղով իր հայրենակիցների մօտ գտնուելու գիւրութիւնն կունենայ և թէ գործարանի օրէքին մի քիչ առաւելութիւն կը աչք կը շարժեն։ Եթէ գործարանի մէջ մասնակի 20 թաւր գտնէ և ազարակի մէջ 15, կը նախընտրէ առաջինը, առանց հաշիւ անելու թէ վերջը դրամին մեծ մասը բժիշկին պիտի տայ։ Ինչպէս շատ անգամ, այս օրեր ալ Մարտիկ վերադարձաւ հայրենիքը դաշտաւոր մի երկրաստոր, ըստ երեւոյթի առողջ մի երեւոյթի, բայց որի թերթը միայն էին. այդ անձ իր վատութեամբ 400 թաւր Մեքսիկայի մէջ բժշկի տակ ետք, այժմ իր վերջին միջոց հայրենիքը վերադառնալ ընտրած էր, լուսաւոր թէ կրնայ կազմուելու հայրենիքի մաքուր օդը ծծելով։ Վերադարձողների մեծ մասը թիֆլիսի սկզբնաւորութիւնն է կամ լաւագոյնը կունենան։ 10 տարեկանից ավելի անձնակցութիւն ու պիտուի կը դառնան։

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

Memorial Diplomatique-ի անկումը Պարսկաստանում աւելի և աւելի է անձու ժողովրդի շրջանում։ Թիֆլիսի տէրութեան դէմ թիֆլիսի մեծամասնութեան դատաւարը։ Մեղադրութիւնը այժմ պատրաստ են հրատարակել Ջահի հետ կապուած գիտմանները, բայց պահանջում են որ իրենց որոշ գումար հատուցանուի։ Բնականորէ դժգոհութեան առաջին զուգ հեղաւորներն են հայտնուելու, որ իրենց իր պատճառներով և ձախ հիւրանութիւններն են թիֆլիսից։ Վերջինների նախագահութեամբ նշանակուած է Զահի որդին և թագաւորանքը՝ Վալի-Ահմէդ։

Եմինի ապստամբութիւնը կարելի է վերջացնել համարել։ Բ. Գուրու միջոց մեծ զորք ուղարկել այնտեղ և զինաւոր ճակատամարտի միջոցին ապստամբները լաղթուցանել նոյնից մեծագոյն մասը սպանուելով կամ գերի գտնուելով։ Սա նախ քաղաքը, որ ապստամբութեան գլխաւոր կենդրոնն էր, անցաւ տաճարի գործերի ձեռքը և ատորները զինքը, որ ամենաանհաւատ զիտն էր, հնազանդութիւն յայտնեց։

Թիւրքիայի հայ թիւրքերը հաղորդում են հետեւեալը.— Սեփիւրի վարչութիւնը իւր վերջին նստին մէջ որոշած է մէկ եկեղեցական և մէկ աշխարհական պատեհական կարգի գաւառների համար, որոնք պաշտօն ունենան գաւառական վանքերի, դպրոցների և այլ ազգային եկեղեցական հաստատութիւնների վանքերում իսկ տեղու վրայ ընկնելու և խորմար գաւառ տնօրէնութիւններին վարչութեան առաջարկելու իր զործարարութիւնը։ Այս որոշման գործադրութեան համար Սեփիւրի վարչութիւնը պէտք եղած արտոնութիւնն պիտի խնայէ իր թիւրք կառավարութիւնին։

Բաղդադի գրուած մի թղթակցութիւն կը յայտնէ թէ ուսուցիչները սովորած են երկր ձգել և վերադառնալ իրենց քաղաք՝ Վան, որով քաղաքին կեդրոնական վարժարանը փակ կը մնայ և աշակերտներէն ոմանք կը թափառին, ոմանք ալ արհեստի գրնացին են։

Վանէն սեպտ. 18/30ին դրուած մի նամակ նույնպէս որդալի վիճակի մէջ կը ցուցնէ այնտեղի կրթութեան գործը։ Նախակրթարանների մեծ մասը 4-5 ամիսով փակ կը մնայ. միջնակարգ կրթութիւնը բոլորովին բարձի թողի ձգուած է։ «20 տարեկան առաջուան վիճակին կը վերադառնան վարժարանները», կը գրէ թղթակիցը։

Խոնավ կը լինի որ այդ վիճակի ցարդ չկրցաւ մնալուն մի հոլի ունենալ։ Եկող առաջնորդական խոնավութիւնը միշտ շուտով ձգելու գնացին են, թէ և միջին հարավ խրաբանելու դիւրին իրենց վճարուած

է Յաւան ոսկի, թո՛ղ հաց, իւր, պրտակալքում և ուրիշ արտաւարկ տուրքեր։ Խնուս 20-է աւելի հայաբնակ գիւղեր կը պարունակէ։

Բնիկները իշուս են անշուշտ բժշկական և հարկանքի մեր թերթում տպագրուած յօդուածների շարքը հիպոտիզի մասին։ Հրատարակած յօդուածները մի տեսակ ներածութիւն էին կազմում, որին պէտք է հետեւէր բուն խնդրի հետազոտութիւնը. բայց պ. Բարաքեանը ծառայութեան գործերով հեռանալով թիֆլիսից անկարող գտնուեցաւ գրել շարունակութիւնը։ Այժմ ցարդ իր բժշկական վերադարձը է մեր քաղաքը, ուր բացի իր պաշտօնը վարելուց, նուիրել է իրեն բժշկական արտադրական, բայց և այնպէս նա խոստացաւ խմբագրութեան ազատ ժամերին շարունակել հիպոտիզի մի վերաբերեալ գրուածքը, որ և կ'ուրպագրենք «Արձագանք»-ում։

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

Մեր մտնելով դիւրս է դիւրսի վրայ նստելու։ Բարի լուս պարեկաւ։

Գաղապար.— (Թիֆլիսի գլուխ տպուց յետոյ շարունակում է Գրիգորին) 22, որդի, ինչպէս գլուխ ժողովէ, աշխարհքս փորձանքներով լցուած է, քիչ հեռու պահէ, բարոյականութիւն սովորի...

Մեղք. Նեղացած իս երևում, պարոն Գաղապար։

Գաղապար. Ոչինչ, ջանիկ է.— օտարութեան մէջ, պարտականութիւնն է խրատեն, փորձանքներից գործաշնուն (Գրիգորին) Դեռ փոշոյ չես գնացել, գնա՛նք ինչպէս, տղա, ստորագրեց կամ պսիկա կլինի...

(Գրիգորը բարկացած դուրս է գնում)։

ԳՐԱԿԱՆԱԿԱՆ ԳՍՍՈՒՐ

ՊԵՏԱԿԵՐ-ՆԵՐԿՈՅ ԿԵՆՏՐՈՆ

Գործող անմիջ. Գաղապար.— Գրադատու, 65 տարեկան։ Մեղք.— Երբեմն վաճառական, այժմ անգործ, մօտ 60 տարեկան։

Ժող.— փողոցներում մանր իրեղեններ ծախելու, ծաղրածու համարուած, 30 տարեկան։

Մանուկ Մելքոն.— փողոցներում գրքեր, հայտնութիւն և մանրուկ ծախելու, 70 տարեկան։

Գրադատու Նուրի.— աստիճանաւոր, այժմ առանց պաշտօնի, 60 տարեկան։

Խոսի Արարոյ.— վաճառական, 55 տարեկան։

Գրիգոր.— գրադատու Գաղապարի գործակատար, 25 տարեկան։

№ 1 — Օրդուբաժիցի վաճառականը։

№ 2 — Թիֆլիսիցի կին։

Որդ.— Գրիգորի որդի։

Ուսուցիչ.— Գրիգորի որդի։

ԳՐԱԿԱՆԱԿԱՆ ԳՍՍՈՒՐ

ՊԵՏԱԿԵՐ-ՆԵՐԿՈՅ ԿԵՆՏՐՈՆ

Գործող անմիջ. Գաղապար.— Գրադատու, 65 տարեկան։ Մեղք.— Երբեմն վաճառական, այժմ անգործ, մօտ 60 տարեկան։

Ժող.— փողոցներում մանր իրեղեններ ծախելու, ծաղրածու համարուած, 30 տարեկան։

Մանուկ Մելքոն.— փողոցներում գրքեր, հայտնութիւն և մանրուկ ծախելու, 70 տարեկան։

Գրադատու Նուրի.— աստիճանաւոր, այժմ առանց պաշտօնի, 60 տարեկան։

Խոսի Արարոյ.— վաճառական, 55 տարեկան։

Գրիգոր.— գրադատու Գաղապարի գործակատար, 25 տարեկան։

№ 1 — Օրդուբաժիցի վաճառականը։

№ 2 — Թիֆլիսիցի կին։

Որդ.— Գրիգորի որդի։

Ուսուցիչ.— Գրիգորի որդի։

ԳՐԱԿԱՆԱԿԱՆ ԳՍՍՈՒՐ

ՊԵՏԱԿԵՐ-ՆԵՐԿՈՅ ԿԵՆՏՐՈՆ

Գործող անմիջ. Գաղապար.— Գրադատու, 65 տարեկան։ Մեղք.— Երբեմն վաճառական, այժմ անգործ, մօտ 60 տարեկան։

Ժող.— փողոցներում մանր իրեղեններ ծախելու, ծաղրածու համարուած, 30 տարեկան։

Մանուկ Մելքոն.— փողոցներում գրքեր, հայտնութիւն և մանրուկ ծախելու, 70 տարեկան։

Գրադատու Նուրի.— աստիճանաւոր, այժմ առանց պաշտօնի, 60 տարեկան։

Խոսի Արարոյ.— վաճառական, 55 տարեկան։

Գրիգոր.— գրադատու Գաղապարի գործակատար, 25 տարեկան։

№ 1 — Օրդուբաժիցի վաճառականը։

№ 2 — Թիֆլիսիցի կին։

Որդ.— Գրիգորի որդի։

Ուսուցիչ.— Գրիգորի որդի։

ԳՐԱԿԱՆԱԿԱՆ ԳՍՍՈՒՐ

ՊԵՏԱԿԵՐ-ՆԵՐԿՈՅ ԿԵՆՏՐՈՆ

Գործող անմիջ. Գաղապար.— Գրադատու, 65 տարեկան։ Մեղք.— Երբեմն վաճառական, այժմ անգործ, մօտ 60 տարեկան։

Ժող.— փողոցներում մանր իրեղեններ ծախելու, ծաղրածու համարուած, 30 տարեկան։

Մանուկ Մելքոն.— փողոցներում գրքեր, հայտնութիւն և մանրուկ ծախելու, 70 տարեկան։

Գրադատու Նուրի.— աստիճանաւոր, այժմ առանց պաշտօնի, 60 տարեկան։

Խոսի Արարոյ.— վաճառական, 55 տարեկան։

Գրիգոր.— գրադատու Գաղապարի գործակատար, 25 տարեկան։

№ 1 — Օրդուբաժիցի վաճառականը։

№ 2 — Թիֆլիսիցի կին։

Որդ.— Գրիգորի որդի։

Ուսուցիչ.— Գրիգորի որդի։

օգուտը ու վնասը չես կշռում. Գեղորդու պէս սիրում եմ, ապագայիդ վրայ եմ մըտածում...

Գրիգոր. Մի ամսական որոշեցիք, որ դիտենք թէ ինչպէս ապրենք...

Գաղապար. Ես տասներկու տարեկան մտայ վաճառականութեան. չորս տարի ձրի առանց գիշեր ցերեկ քնելու, աշխուժով ծառայել եմ կրկնատու մար վաճառականութիւնն սովորելու համար։ Ապա, հեշտ դիտելու խելք գլուխ ժողովէ, պարկեզ ու խոնք կապել որ մարդ եղին...

Գրիգոր. Ես ապրուստ եմ խնդրում... Գաղապար. Առաջին տարիքը որ գործերն ինչ ընդարձակ էր, առուուրդին մեծ չորս հինգ ծաղիկ վարդուն գործակալ միտին պահած եմ։ Հիմա ռոք մարդիկ դարձած են. նայէ մէկը բժշկական եղեր է, միւս գուրդի քաղաքներում բանկի գիւրեկտոր դարձել է...

ԵՐԵՎԱՆԻ Բ.

Նոր մտնելով դիւրս է դիւրսի վրայ նստելու։ Բարի լուս պարեկաւ։

Գաղապար.— (Թիֆլիսի գլուխ տպուց յետոյ շարունակում է Գրիգորին) 22, որդի, ինչպէս գլուխ ժողովէ, աշխարհքս փորձանքներով լցուած է, քիչ հեռու պահէ, բարոյականութիւն սովորի...

Մեղք. Նեղացած իս երևում, պարոն Գաղապար։

Գաղապար. Ոչինչ, ջանիկ է.— օտարութեան մէջ, պարտականութիւնն է խրատեն, փորձանքներից գործաշնուն (Գրիգորին) Դեռ փոշոյ չես գնացել, գնա՛նք ինչպէս, տղա, ստորագրեց կամ պսիկա կլինի...

(Գրիգորը բարկացած դուրս է գնում)։

ԵՐԵՎԱՆԻ Գ.

Գաղապար. Վաղ և դուրս եկել այսօր։ Մեղք. (գլուխը շարժելով) Գիշերս չեմ քնել. բուն կտորեցեք. սաղ գիշեր տարտարաբի մէջ էի, երազը երազի վրայ։ Այսօր էլ վիպաք կանչուած են սուգում, համա գեռ վաղ է... Ես որ տեսնում եմ, էլի մէկ չորս հինգ տարի կը բաշէ այս գործը... Գաղապար. Գուրու, դու մի լաւ վիճակակիր ունէիր. մի ջափաջ քաշէ, վեր բեր, տեսնենք օրը բարի է թէ չար... Ես շատ անկողնի եր ցուց տալի...

Գաղապար. Ելք լաւ միտս բերիր, ինձ էլ սաղ օրը ձայն ականջիս վերի կողմը խաղում է (գնում է երազագիրքը վեր առնում)։

Մեղք. Ես որ ուզում, չունէիր... Գաղապար. (Երազագիրքը շուտով բերելով) Սրան էլ երբեմն հաւատարմ կլինէ։ Ահա, տես ինձ համար ինչի եր ցուց տալի... Ես ձայն ականջի վերի կողմը խաղում եմ... Ինչ գանձ, ուրտուլ է գանձ...

Մեղք. Մէկ կուտան տասներկուսն է։ Գաղապար. (Երազագիրքը շուտով բերելով) Սրան էլ երբեմն հաւատարմ կլինէ։ Ահա, տես ինձ համար ինչի եր ցուց տալի... Ես ձայն ականջի վերի կողմը խաղում եմ... Ինչ գանձ, ուրտուլ է գանձ...

Մեղք. Բարձրանալի բան է. դուրս է աչքերս խաղում էր, համա քնած չէի ալըր. Ել, ինչպէս քնած եմ տեսնում, էլն պէս էլ կատես լոյս ցերեկով, օդորոշման հոգի պապ կանչում էր ինձ ու փնջ սպիտակ խաղողի ձիւրկով լցնում, ես էլ երեկալ էի... Հիմա չեմ հասկանում թէ երազ վիճակի ու սուգի մասին է, թէ ինչ է նշանակում... Ինչպէս է համար թէ էստեղ երեք օրուայ մէջ ինչ կազ կատարելու...

Գաղապար. Ել, բուն բանը էլ չաղորդեց... Տես, խաղողը սպիտակ խաղողն է, սև խաղողը լոյս է. խաղողը ժողոված գանձ է... Ել, ինչ գանձ։

Մեղք. Դուրս էլ խաղող էլ ասացիր թէ գանձ գտնես։

Գաղապար. Ստալու մարդարէ է, սրան հաւատալ կաջ (վեր է գցում սեղանի վրայ)։ Զորս հարկը հատ ունի, ոչ որ աշուղ չկայ։

Մեղք. 22, ես քեզ ասեմ, պէտքա-

կան գիրք է. Սուգում որ գործս վերջացնեմ, մէկը պիտի առնի քեզանից...

Գաղապար. Ապա, պարոն Եմով, չես հարցնել թէ ինչ առուուրդ եմ արել այսօր։ Բաներ ունեմ պատմելու, սուր մէկ քաշեմ (բիթակտոր քաշելով և դիւրսի վրայ նստելով)։

Մեղք. Բարի ինչի. Սահակի գրքերը հօ չառար, շատ էիր չալիշ պալի...

Գաղապար. Ո՛հ, Ես, ընչուս պէտք էր, ունեցած չունեցածս էլ ասում եմ ծախում, մարքեմ, գնամ Եւրոպա...

Մեղք. Բոլորը առար...

Գաղապար. Եւրոպա, իրիկուն մաղաղին կողպեցի, դուրս գնացի, պատահեց այն ինչը ու խելաւ ժառանգը, բոլոր որդին է, ինչ է... աղաչեց, ուրբեր ընկաւ թէ արի Սահակ աղաչի գրքերը առ։ Տեղ չունեմ ասացի, սարսնւր էլ սարսնւր չէ. դարձան եմ սպասում ասացի, որ օրեր տաքան Վենետիկ, Ստանբուլ երթամ... Ել, որքան ես իրան քարոզ կարդայի... Զեռք չը վեր առաւ թշուառականը, հնչ պիտի առնես։ Որ չեղաւ, ետինս աղաւտելու համար բիթալ, ասացի, ինձանից վենետիկի մեծ բաղրբեր առած է, գեռ հաշին էլ վերջացած չէնք, բեր, աչի հանդուցելով յիշատակի համար վեր կառնեն... 22, թէ առնես, բոլորը պիտի առնես... Տարաւ տուն, գրքերը ամառ առաւ... Ես էլ, զիտես որ փափուկ սիրտ ունեմ, արտասուքս եկաւ, խղճուր տանք շարժեց, 90 ռուբլի խոստացայ...

Մեղք. Գլուխ խաղաղ անկողնի։ Առաւտ բերին գրքերը, ահա ներք ածած է, տեղ չունեմ, որ... Մէկ հատ փիթած Բիթմէրիկէն էլ չես պիտուր տուցի, չուպեցի... շատ էլ նեղացաւ...

Մեղք. Զատ Զատ ես առի...

Գաղապար. Ինչուս պէտք է, այսքան ապրանք ահա դարձած, ո՞վ է առնողը... Բաւարական չկայ, հաւատարմութիւն չկայ, նիստերին դաւարը բանած տես...

Մեղք. Ես որ ուզում, չունէիր... Գաղապար. (Երազագիրքը շուտով

